

такі: при встановленні обмежень майнових прав фізичних осіб на житло слід дотримуватись прав та інтересів інших вповноважених осіб; обумовленість обмежень житлових прав фізичних осіб може бути продиктована вимогами суспільної безпеки, необхідністю збереження житлового фонду, з обов'язковим дотриманням спеціальних санітарних та технічних вимог, що висуваються щодо житла.

2. Ці обмеження житлових прав фізичних осіб мають базуватись на Конституції України, законодавстві про власність, житловому законодавстві та можуть встановлюватись, коли це стосується збереження цільового призначення житла та його цілісності, обслуговування внутрішньо-будинкових комунікацій та прибудинкових територій, або щоб уникнути порушення прав та законних інтересів інших осіб. У інших випадках погіршення становища сторін у житлових правовідносинах не має відбуватись. Це необхідно закріпити у Житловому кодексі серед загальних принципів здійснення права на житло в Україні.

3. При здійсненні права на житло особа має утримуватись від порушення житлових прав інших осіб; не вчиняти дій, спрямованих на руйнування житла, погіршення екологічної ситуації, не розміщувати у житлі промислове виробництво, дотримуватись санітарних, протипожежних

та інших норм і правил. Все це є обмеженнями, що звужують можливість довільного здійснення фізичною особою житлових прав.

ЛІТЕРАТУРА

1. Камышанский В.П. Ограничения права собственности: Дисс... докт. юрид. наук: 12.00.03. -М., 2003. -357 с.
2. Михайленко О.О. Речово-правові обмеження права приватної власності за стародавнім римським та сучасним цивільним правом України: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 /НЮАУ ім. Ярослава Мудрого. -Запоріжжя, 2003. -224 с.
3. Кудрявцева Е.Н. Ограничения права собственности на жилые помещения: Дисс... канд. юрид. наук: 12.00.03. -М., 2003. -160 с.
4. Камышанский В.П. Право собственности: пределы и ограничения. -М.: Закон и право, 2000. -303 с.
5. Жилищное законодательство Украины. -Х.: ООО "Конус", 1997. -138 с.

Надійшло до редколегії 21.12.2006

МИЧУРИН Е.А. ОГРАНИЧЕНИЯ ИМУЩЕСТВЕННЫХ ПРАВ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ ПО ПОВОДУ ЖИЛЬЯ: ИСХОДНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Доказывается, что ограничение имущественных прав физических лиц в отношении жилья могут устанавливать, когда это касается сохранения целевого назначения жилья и его целостности, обслуживания внутримоновых коммуникаций и придомовых территорий, или во избежание нарушения прав и законных интересов других лиц.

***

MICHURIN E.A. RESTRICTIONS OF PROPERTY RIGHTS OF PHYSICAL PERSONS CONCERNING HABITATION: STARTING POSITIONS

It is proved, that restriction of property rights of physical persons concerning habitation can establish when it concerns preservation of a special-purpose designation of habitation and its integrity, service internal house communications and near house territories, or in order to prevent infringement of rights and legitimate interests of other persons.

О.М. МУЗИЧУК

канд. юрид. наук

Харківський національний університет внутрішніх справ

УДК 338.465:35.073.5

СОЦІАЛЬНО-АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ

Розглядається проблематика соціально-адміністративних послуг, у зв'язку з чим аналізується термінологічний апарат, а також виокремлюються ознаки соціально-адміністративних послуг та формулюється їх поняття.

До проблематики соціального забезпечення раніше зверталися В.І. Андрейцев, Н.Б. Болотіна, В.С. Венедіктов, Г.С. Гончарова, В.В. Жернаков, М.І. Іншин, М.М. Клемпарський, Р.І. Кондратьєв, О.В. Лавриненко, Л.І. Лазор,

О.Я.Лапка, К.Ю. Мельник, П.Д. Пилипенко, В.І. Прокопенко, О.І. Процевський, В.Г. Ротань, І.М. Сирота, Б.С. Стічинський, Н.М. Хуторян, Г.І. Чанишева та ін. Проте питання соціально-адміністративних послуг як одного із

засобів реалізації соціального забезпечення спеціально не вивчалися, в існуючих наукових працях ці питання досліджувались фрагментарно або в рамках ширшої адміністративно-правової проблематики, без комплексного підходу, що обумовлює актуальність обраної тематики.

Метою цієї статті є уточнення місця та значення соціально-адміністративних послуг в демократичній, соціальній та правовій державі. Наукова новизна статті визначається новим аспектом аналізу термінологічного апарату, виокремленими ознаками соціально-адміністративних послуг та сформульованістю їхніх понять.

Закріплення в ст.1 Конституції України того, що Україна є соціальною державою вимагає від усіх її державних інституцій такого ставлення до людини, її прав, свобод, законних інтересів та проблем, як до найвищої соціальної цінності, що також визначено в статті 3 Основного закону [1]. В ст.46 Конституції України закріплено право громадян на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх в разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також в старості та в інших випадках, передбачених законодавством. Ця загальна норма конкретизується в різних законодавчих актах, яких нараховується більше ста. В іншій статті Конституції передбачено, що «держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів» [1].

Проявом соціальної політики Української держави є також закріплення в її Конституції системи соціально-культурних прав і свобод громадян, зміст яких, висвітлення їх значущості та послідовний захист з боку держави, боротьба з негараздами в екологічній сфері, діяльність щодо ліквідації наслідків чорнобильської катастрофи – все це є яскравим прикладом соціального спрямування діяльності нашої держави, соціальної орієнтації її політики. Однак, на жаль, вітчизняне правове забезпечення набагато відстає від врегулювання цих питань у країнах Західної Європи, що, як наслідок, вимагає переосмислення ролі держави в суспільстві та радикальної зміни відносин між владою та населенням. Держава є найвищою формою організації суспільства. Звідси, державна влада – це не тільки реалізація повноважень, які зобов'язують громадянина, але й виконання певних обов'язків держави перед громадянином, за які вона цілком відповідальна перед ним. І таких обов'язків з її боку з'являтиметься дедалі більше в міру подальшої демократизації держави. У зв'язку з цим можна зробити два висновки: по-перше, сучасна держава через систему державних органів не тільки керує суспільством, але й надає йому послуги; по-друге, фізичні та юридичні особи є не прохачами у відносинах з органами влади, а споживачами певних послуг, зокрема соціально-адміністративних.

Перед безпосереднім дослідженням сутності соціально-адміністративних послуг доцільним буде з'ясування таких категорій, як «соціальна держава», «соціальна функція», «соціальна робота», «соціальне забезпечення» та «адміністративні послуги».

Так, на нашу думку, *соціальна держава* – це держава, яка здійснює широку соціальну політику, метою якої є забезпечення (охорона, захист) прав і свобод людини та достатнього за світовими критеріями рівня життя населення країни. Головна ідея соціальної держави пов'язана з соціально-економічними та культурними правами людини, основний зміст яких закладений в ст.ст.23-27 Загальної

декларації прав людини, прийнятої 10.12.1948 р. [2, с.18-24]. Згідно з цими статтями соціальні права кожної людини як «члена суспільства» необхідні для підтримання людської гідності і для «вільного розвитку її особистості». В них передбачається також те, що кожна людина має право на реалізацію цих прав «завдяки національним зусиллям і міжнародному співробітництву». Визнається, що ефективно їх здійснення залежить від ресурсів кожної держави і міжнародної взаємодопомоги.

Соціальні функції, як й інші різновиди державних функцій, реалізуються переважно в правових формах, у чому виявляється їх взаємозв'язок із чинним законодавством. Розрізняють три основні правові форми здійснення соціальних функцій держави: правотворчу, правоохоронну та правовиконавчу. Всі три форми утворюють стійку соціальну систему взаємопов'язаних чинників, що доповнюють один одного, утворюючи разом з методами єдиний механізм реалізації соціальних функцій держави.

Аналіз соціальної держави та її соціальної функції показує, наскільки перетинаються характеристики демократичних, соціальних та правових ознак Української держави. Тому соціальність у своєму глибокому розумінні не протиставляється демократії, оскільки соціальні якості держави теж носять демократичний характер. Більш того, умови становлення та розбудови демократичної і соціальної держави багато в чому збігаються. Демократія все більше поширюється у напрямку соціальної сфери, саме її принципи сприяють закріпленню за членами суспільства якісного статусу соціальних прав і свобод.

Щодо такого терміну, як «*соціальна робота*», то під ним необхідно розуміти діяльність уповноважених органів, підприємств, організацій та установ, незалежно від їх підпорядкування і форми власності, та окремих громадян, яка спрямована на створення соціальних умов життєдіяльності, гармонійного та різнобічного розвитку населення, захист його прав, свобод і законних інтересів, задоволення культурних і духовних потреб. Слід відмітити, що близькими за змістом до категорії «соціальна робота» є терміни: 1) «*соціальне обслуговування*» – діяльність, яка спрямована на задоволення потреб, що виникають у процесі життєдіяльності, та забезпечує гармонійний і різнобічний розвиток населення шляхом надання соціальної допомоги та різноманітних соціальних послуг; 2) «*соціальний супровід*» – діяльність, яка спрямована на здійснення соціальної опіки, допомоги та патронажу соціально незахищених категорій населення з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення його соціального статусу; 3) «*соціальна профілактика*» – діяльність, що спрямована на попередження аморальної, протиправної, іншої асоціальної поведінки населення, виявлення будь-якого негатиного впливу на його життя і здоров'я, запобігання такому впливу; 4) «*соціальна реабілітація*» – діяльність, спрямована на відновлення морального, психічного та фізичного стану населення, його соціальних функцій, приведення індивідуальної чи колективної поведінки відповідно із загально визначеними суспільними правилами і нормами.

Під *соціальним забезпеченням* ми розуміємо систему соціальних гарантій, що забезпечують задоволення матеріальних і духовних потреб населення. Слід відзначити, що у науковій літературі не склалося єдиної думки щодо змісту таких категорій, як «соціальне забезпечення» та «соціальний захист». Одні вчені зазначають, що соціальне забезпечення є ширшою за змістом категорією ніж соціальний захист [3, с.9; 4, с.13], інші, навпаки, визначають, що саме термін «соціальний захист» є ширшим за змістом

[5, с.10; 6; 7]. На нашу думку, застосування терміну «забезпечення» є більш вдалим, ніж терміну «захист», тому що перший є більш містким і включає три елементи (напрями) державної діяльності: 1) сприяння реалізації прав і свобод (шляхом позитивного впливу на формування їх загально-соціальних гарантій); 2) охорону прав і свобод людини (шляхом вжиття заходів, зокрема юридичних, для запобігання порушенням прав і свобод, їх профілактики); 3) захист прав і свобод людини (відновлення порушеного правомірному стану, притягнення порушників до юридичної відповідальності).

Отже, одним з елементів держави є її соціальна інфраструктура, тобто комплекс підприємств та закладів щодо забезпечення обслуговування населення на певній території. Відповідно до функцій, які надаються окремими галузями соціальної інфраструктури (освіта, житло, комунально-побутове обслуговування тощо), в ній можна виділити соціально-побутову та соціально-культурну інфраструктуру. До першої входять дороги, транспорт, зв'язок, житловий фонд тощо. Відповідно, соціально-культурну становлять заклади освіти, культури, установи охорони здоров'я, фізичної культури та спорту тощо. Інфраструктура є штучно створеними людиною матеріальними умовами виробничої чи іншої діяльності, функціонально спільними для частини або усього населення, для підприємств, організацій та установ. Важливим елементом соціальної інфраструктури є організаційно-управлінська, під якою слід розуміти сукупність державних органів, як правило виконавчої влади, які забезпечують населенню реалізацію прав, свобод та законних інтересів в соціальній сфері. Серед цих органів необхідно назвати Кабінет Міністрів, як вищий орган виконавчої влади в державі; Міністерства та інші органи державної виконавчої влади, підпорядковані Уряду, як центральні органи виконавчої влади; місцеві державні адміністрації, територіальні структури міністерств, інших центральних органів державної виконавчої влади, а також органи місцевого самоврядування, як місцевий, територіальний рівень управління; соціальні служби, які надають соціальні послуги, зокрема і соціально-адміністративні, та соціальну допомогу населенню. Ці органи здійснюють так званий «соціальний менеджмент», тобто управління системою соціальної роботи, яке спрямоване на реалізацію її завдань та пошук оптимальних шляхів їх вирішення – з одного боку, та надають соціально-адміністративні послуги населенню, з іншого.

Розглянувши вище лише одну складову словосполучення «соціально-адміністративні послуги», а саме термін «соціальний» та тісно пов'язані з ним за змістом інші терміни, перейдемо до з'ясування іншої його складової, зокрема категорії «адміністративні послуги», яка також складається із двох слів «послуги» та «адміністративні». В сучасній державі існує велика кількість послуг. Це послуги зв'язку та інформації, послуги соціального характеру, ветеринарні, аудиторські, правові, туристсько-екскурсійні, послуги з навчання, послуги сприяння зайнятості населення, готельні послуги, комунальні, спортивно-оздоровчі, санаторно-курортні та багато інших. Вважаємо, що доцільним буде визначення *послуги* як певного блага, яке надається одним органом (особою) і споживається іншою особою під час вчинення її виконавцем певних дій або здійснення певної діяльності.

В Указі Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні» зазначено, що «вихідними концептуальними засадами реформування органів виконавчої влади є визнання необхідності переорієнтації їх діяльності із суто адміністратив-

но-розпорядчих функцій на надання державних управлінських послуг громадянам та юридичним особам» [8]. Відразу ж зазначимо, що спочатку фахівцям було запропоновано вживання саме терміну «управлінські послуги» [9], який частіше використовується і в чинних нормативно-правових актах [8, 10, 11]. Однак, на нашу думку, використання в словосполученні «адміністративні послуги» прикметника «адміністративні» є більш вдалим, тому що вказує на суб'єкта, який надає такі послуги, тобто на адміністрацію, адміністративні органи, та характеризує владно-публічну (адміністративну) природу діяльності щодо надання цих послуг. Таким чином, можна зробити висновок про доцільність використання більш коректного терміну, а саме - «адміністративні послуги».

Окрему групу адміністративних послуг, які надають органи виконавчої влади, складають соціально-адміністративні послуги. Подібну точку зору підтримують і такі вчені-адміністративісти, як В.Б. Авер'янов, І.Б. Коліушко, В.П. Тимошук [12-14]. Так, наприклад, В.Б. Авер'янов під соціальними адміністративними послугами розуміє «визнання певного статусу, прав особи (наприклад, призначення пенсій, субсидій)» [12, с.174]. На нашу думку, під соціально-адміністративними послугами необхідно розуміти публічно-владну діяльність, яка реалізується в межах повноважень певного органу (підрозділу, служби) виконавчої влади чи окремої її посадової особи та спрямована на створення соціальних умов життєдіяльності, гармонійного і різнобічного розвитку населення, задоволення його культурних та духовних потреб, забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів населення в соціальній сфері.

До ознак соціально-адміністративних послуг доцільно віднести: ті послуги, що надаються конкретним приватним (фізичним і юридичним) особам, як правило, за їх ініціативою (тобто за їх зверненням) з приводу задоволення правомірних вимог; те, що наданню конкретної соціально-адміністративної послуги передуює перевірка умов її подання, тобто даних про конкретну особу; те, що для отримання соціально-адміністративних послуг приватним особам необхідно виконати певні вимоги (наприклад прибути у визначений час, надати відповідні документи тощо); що надання цих послуг спрямоване на створення (дотримання) нормативно передбачуваних умов для реалізації приватними особами належних їм прав та виконання покладених на них обов'язків; те, що результатом соціально-адміністративних послуг в процедурному значенні є адміністративний акт - рішення або дія адміністративного органу; соціально-адміністративні послуги надаються за такими напрямками: матеріальне забезпечення шляхом соціального страхування у разі безробіття, тимчасової або постійної непрацездатності; соціальна допомога непрацездатним і малозабезпеченим громадянам; підтримання рівня життя в умовах зростання споживчих цін; компенсація і пільги громадянам, які потерпіли від техногенно-екологічних та природних катастроф; медичне та пенсійне забезпечення.

Підводячи підсумок, зазначимо, що сьогодні можна сміливо казати про становлення такого інституту права, як соціально-адміністративні послуги, який поєднує у собі нормативні джерела права соціального забезпечення та адміністративного права. Адже однорідність відносин і норм, якими регулюються ці відносини, є очевидною, якщо, наприклад, проаналізувати діяльність органів виконавчої влади, зокрема органів соціального забезпечення з надання соціальних послуг. Звідси, сприйняття цього терміну науковцями та подальше його законодавче закріп-

лення, визначення мети, завдань та вичерпного переліку органів, які надають соціально-адміністративні послуги, їх прав, обов'язків та відповідальності, напрямків діяльності тощо акцентує увагу на виконавці саме обов'язків держави перед приватними особами, що повинні бути спрямовані на юридичне оформлення умов, необхідних для забезпечення належної реалізації ними своїх прав і охороняваних законом інтересів в соціальній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України // ВВР України. –1996. –№ 30. –Ст.141.
2. Резолюція 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. // Права людини: Міжнародні договори України, декларації, документи /Упоряд. Ю.К. Качуренко. –К.: Юрінформ, 1992. –С.18-24.
3. Рабінович П.М. Права людини і громадянина у Конституції України (до інтерпретації вихідних конституційних положень). –Х.: Основа, 1997. –242 с.
4. Ермоловська О.Ю. Соціальний захист як фактор стабілізації життєвого рівня населення в умовах трансформації економіки: Автореф. дис... канд. екон. наук. –Х., 1996. –18 с.
5. Теория государства и права /Под ред. В.К. Бабаева. –М.: Юрист, 2002. –592 с
6. Мельник К.Ю. Соціально-правовий захист працівників органів внутрішніх справ (проблеми теорії та прак-

тики): Дис... канд. юрид. наук: 12.00.05 /НУВС. –Харків, 2003. –202 с.

7. Іншин М.І. Правове регулювання службово-трудова відносин в Україні: Монографія. –Харків: Видво Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – 337 с.

8. Указ Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні» від 22.07.1998 р., № 810 // Урядовий кур'єр. –28.07.1998.

9. Гаращук В. Управлінські послуги - новий інститут чи нова помилка? // Вісник АПН України. -2001. -№ 3. -С.109-114.

10. Указ Президента України «Про Концепцію розвитку законодавства про державну службу» від 5.01.2005 р., № 1 // Урядовий кур'єр. –11.01.2005.

11. Постанова Кабінету Міністрів України «Програма розвитку державної служби на 2005-2010 рр.» від 8.06.2004 р., № 746 // Урядовий кур'єр. –14.06.2004.

12. Виконавча влада і адміністративне право /За заг. ред. В.Б. Авер'янова. -К.: Видавничий Дім Ін-Юре, 2002. -668 с.

13. Адміністративна процедура та адміністративні послуги: Зарубіжний досвід і пропозиції для України /Авт.-упорядн. В.П. Тимошук. -К.: Факт, 2003. -496 с.

14. Адміністративна реформа для людини (науково-практичний нарис) /За заг. ред. І.Б. Коліушка. -К.: Факт, 2001. -72 с.

Надійшла до редколегії 20.12.2006

МУЗЫЧУК А.Н. СОЦИАЛЬНО-АДМИНИСТРАТИВНЫЕ УСЛУГИ В СИСТЕМЕ СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ

Рассматривается проблематика социально-административных услуг, в связи с чем анализируется терминологический аппарат, а также выделяются признаки социально-административных услуг и формулируется их понятие.

***

MUZYCHUK A.N. SOCIAL-ADMINISTRATIVE SERVICES IN SYSTEM OF SOCIAL SECURITY OF THE POPULATION

The problematic of social-administrative services in this connection the terminological device is analyzed is considered, and also attributes of social-administrative services are allocated and their concept is formulated.

А.В. НЕЧАСОВ

Криворізький економічний інститут КНЕУ імені Вадима Гетьмана

УДК 331.106.24

КОЛЕКТИВНИЙ ДОГОВІР ЯК МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ КОЛЕКТИВНО-ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН¹

Розглянуті питання механізму регулювання колективно-договірних відносин в процесі суспільної праці.

Проблемою¹ даного дослідження у загальному вигляді

є питання ролі колективного договору як гаранта прав і інтересів найманих працівників.

¹ Первинна рекомендація з напрямку досліджень: докт. юрид. наук Копаїгора І.Д. (КЕІ КНЕУ ім. В. Гетьмана).

Аналіз наукових досліджень та публікацій показує, що в юридичній літературі соціалістичної епохи проблеми